

IFLA Bibliotēku statistikas manifesti

Vispārīga informācija

Dokumenta rašanos iniciēja Starptautiskās bibliotēku asociāciju un institūciju federācijas (IFLA) prezidente (2007–2009) Klaudija Luksa (*Claudia Lux*) statistikas sekcijas konferencē Monreālā 2008.gada augustā. Galvenā ideja bija izveidot oficiālu dokumentu, kas atklātu bibliotēku statistikas nozīmību un apliecinātu bibliotēku vērtību lasītājiem un sabiedrībai.

Statistiskie dati nepieciešami ne vien bibliotēku pārvaldībai, bet arī plašākam izmantojumam. Prezentējot tos politikas veidotājiem, finansētājinstitūcijām vai plašai sabiedrībai, iespējams ietekmēt stratēģisko plānošanu, veidot un stiprināt ticamību bibliotēkām.

Bibliotēku statistikas manifesti

“Bibliotēkas un citi informācijas pakalpojumu sniedzēji nepieciešami sabiedrībai, jo tie glabā vēsturisko atmiņu, sniedz informāciju attīstībai, veicina izglītības un pētniecības virzību, sekmē starptautisko sapratni un sabiedrības labklājību.”

Alekss Bērns (*Alex Byrne, 2005*)

Bibliotēku statistika: dati var mainīt situāciju

Kvantitatīvie un kvalitatīvie dati par bibliotēku pakalpojumiem un to izmantošanu, kā arī lasītājiem, ir būtiski bibliotēku nozīmes apliecināšanā.

Tā kā datu informatīvā vērtība ir atkarīga no to aptvērums un operatīvātes, statistikas veidošanā nepieciešams iesaistīt visas attiecīgās valsts bibliotēkas.

Statistika vajadzīga efektīvai bibliotēku pārvaldībai, taču vēl nozīmīgāka tā ir bibliotēku pakalpojumu reklamēšanā dažādiem interesentiem: politikas veidotājiem un finansētājiem, bibliotēku vadītājiem un personālam, faktiskajiem un potenciālajiem klientiem, informācijas medijiem un plašai publikai. Politikas veidotājiem, vadītājiem un finansētājiem statistikas dati nepieciešami lēmumu pieņemšanā, pakalpojumu līmeņu noteikšanā, stratēģiskajā plānošanā.

Bibliotēku statistika atklāj krājumu bagātību, aplēptos bibliotēku veiksmes stāstus, tādējādi ļaujot visām iedzīvotāju grupām iegūt nepieciešamo informāciju.

Ko rāda bibliotēku statistika?

Vērtējot *investīcijas* bibliotēkās (visi resursi, ieskaitot ēkas un aprīkojumu, personāls un krājumi), statistiskie dati parāda politiku un vietējās varas pārstāvju dalības pakāpi bibliotēku pakalpojumu nodrošināšanā un attīstībā.

Aprēķinot tradicionālo un jauno, elektronisko krājumu un pakalpojumu izmantojamības *produktivitāti*, bibliotēkas parāda, ka to pakalpojumi ir adekvāti atbilstošajām iedzīvotāju grupām. Investīciju un produktivitātes rādītāju salīdzinājums demonstrē bibliotēku darba rentabilitāti.

Bibliotēku pakalpojumu izmantojamības un popularitātes rādītāji atklāj bibliotēku ietekmi uz sabiedrību. Rezultāti — rakstpratība, informācijas meklēšanas prasmes, panākumi izglītībā un sociālajā iekļautībā — būs pārlicinošāki, ja statistiskajiem rezultātiem pievienos kvalitatīvus lasītāju aptauju datus.

Mainīgajā informācijas pasaulē bibliotēkām ir jauni pienākumi: nepieciešama moderna statistika jauno procesu sekmīgai pārvaldībai.

Bibliotēku statistikas kvalitāte

Bibliotēku statistikas izmantojamībā izšķiroši svarīgi ir pareizi, ticami un salīdzināmi dati. Nacionālās un no tās izrietošās starptautiskās bibliotēku statistikas kvalitāte ir atkarīga no precīzas un savlaicīgas datu iesniegšanas un akurātas to rediģēšanas, kas ļauj izvairīties no kļūdām un pārpratumiem. Lai nodrošinātu datu starpvalstu un starpreģionālu salīdzināmību, izmantojami vienoti noteikumi un metodes.

Bibliotēkām ir atšķirīga pakļautība. Lielākā daļa apkalpo atsevišķas institūcijas (augstskolas, komercfirmas) vai biedrības. Citas institūcijas atbild par bibliotēku misiju, funkcionēšanu un tiesisko regulējumu.

Tādējādi dažādas institūcijas un organizācijas ar atšķirīgiem mērķiem savas ietekmes robežās ir atbildīgas par bibliotēku statistikas datu vākšanu.

Statistikas datu vākšana sākas atsevišķā bibliotēkā, kam seko to apkopošana reģionālā un nacionālā līmenī. Lai veidotu bibliotēku statistikas reģionālu un nacionālu tīklu, bibliotēkām jāsadarbojas, tādējādi nodrošinot bibliotēku sistēmas efektīvu darbu.

Parauganketa

Lai atklātu bibliotēku statistikā uzskaitāmos rādītājus, nepieciešams izveidot vienotu standartizētu veidlapu, kurā norādīti uzskaitāmie dati un to noteikšanas metodes.

IFLA, UNESCO un Starptautiskās Standartizācijas Organizācijas (*International Organization for Standardization, ISO*) sadarbības projekta ietvaros, pamatojoties uz ISO bibliotēku statistikas standartu (*LVS ISO 2789*), tika izstrādāta parauganketa publiskajām un akadēmiskajām bibliotēkām, kurā ietverti 23 jautājumi, kas atspoguļo gan tradicionālos, gan elektroniskos bibliotēku pakalpojumus¹. Veidlapas pārbaude Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstīs pierādījusi, ka to iespējams izmantot bibliotēku statistikas salīdzināmā apkopojumā.

Statistika atklāj investīcijas bibliotēkās un to produktivitāti, parāda bibliotēkas kā piekļuves punkta informācijai, tikšanās un komunikācijas centra, kā arī mācību un pētniecības vietas devumu sabiedrībai. Vairāk informācijas var iegūt, ja statistiskos rezultātus sasaista ar UNESCO vai citu starptautisku institūciju sociodemogrāfiskajiem datiem, piemēram, rakstpratību, izglītības līmeni un internetpiekļuves iespējām valstī.

Finansēšana, likumdošana un tīklojums

Valdības un citas relevantas lēmēj institūcijas tiek aicinātas dibināt un finansēt centrālās struktūras, kas, izmantojot parauganketu, apkopotu bibliotēku statistiku valsts līmenī. Vienlaikus atbalstāmas vietējās un reģionālās institūcijas, kas veic statistikas datu vākšanu.

Starptautiskajai sabiedrībai jāatbalsta bibliotēkas un informācijas centri salīdzināmas un ticamas statistikas par bibliotēku resursiem un pakalpojumiem nodrošināšanā, tādējādi stiprinot bibliotēku lomu rakstpratības, informācijpratības, izglītības un kultūras veicināšanā.

IFLA un UNESCO ir gatavas atbalstīt bibliotēku statistikas sistēmu attīstību nacionālā mērogā, lai nodrošinātu bibliotēku efektīvu vadību un parādītu bibliotēku ieguldījumu zināšanu sabiedrībā.

Lai iegūtu ticamus datus, starptautiski sadarbojoties, veidojami bibliotēku statistikas mācību moduļi. Galamērķis ir panākt, lai bibliotēkas izmantotu statistiku efektīvai pārvaldībai, gan arī, lai datus vāktu un koordinētu nacionālā un visbeidzot starptautiskā līmenī, tādējādi izceļot bibliotēku devumu izglītībā, kultūrā un ekonomikā.

Manifesta īstenošana

Visu līmeņu lēmumpieņēmēji un pasaules bibliotekārā sabiedrība tiek aicināta izplatīt šo manifestu un īstenot tajā izklāstītos principus.

Manifests apstiprināts IFLA Valdē (IFLA Governing Board) 2010.gada 10.aprīlī.

* Saskaņā ar Ministru kabineta 2009.gada 22.septembra "Noteikumiem par valsts statistikas apkopšanu kultūras jomā" Nr.1074 Latvijas bibliotēkas valsts statistikas pārskata veidlapas aizpilda elektroniskajā datubāzē "Latvijas digitālā kultūras karte" (www.kulturaskarte.lv).

No angļu valodas tulkojusi Inese Kazāka

¹ Parauganketa pieejama UNESCO Statistikas institūta (*Institute for Statistics*) tīmekļa vietnē http://www.uis.unesco.org/template/pdf/cscl/Qre2007_Libraries_EN.pdf. (Red. piez.)